

en is in de hertaling en bewerking van Lanoye en Perceval een scherpe analyse geworden van onze tijd. De historische afstand van het koningsgedruis uit een ver verleden, gekoppeld aan een zeer hedendaags taaljargon verleent dat dubbelzicht waarmee men zowel ver en dichtbij kan kijken. Dat dubbelbeeld levert hallucinante parallellen op en inzicht in de afgronden van onze o zo democratische instellingen: oorlogen die begonnen worden om de aandacht van interne strubbelingen af te leiden; een kerkelijk systeem verrot tot op het bot door eeuwenlange deelname aan de macht, burgeroorlogen omwille van etnische afkomst, verloedering van ethiek en recht: de 15de eeuw is blijvend actueel. De negen uur *Ten Oorlog* zijn een even grondige als verpletterende dissectie van het parcours van de macht. En de Henry's en Richards, Yorks en Lancasters, slechts toevallige namen en huizen voor wie vandaag met macht verkeert: de Clintons, de Netanahu's, de Hoesseins, maar ten slotte ook u en ik, want macht loert overal, in families, in relaties, in seks, in het eigen hoofd.

Om die mechanismen van de macht te demonstren, leveren de *History Plays* van Shakespeare uitgelezen materiaal. In een tijdsperiode van tachtig jaar klieven zwaarden de hoofden af van vijf koningen, worden nog eens talloze kroonpretendenten gespietst, en hakken legers verzameld door broers en neven op elkaar in tijdens bloedige veldslagen. Shakespeare heeft weinig verzonnen van het gruwelkabinet dat hij tentoon stelt: hij verandert sommige data, peutert wat aan de chronologie, klontert sommige historische personages samen, zodat het allemaal beter past in zijn dramatisch gevoel voor ritme en actie. Natuurlijk is zijn historisch zicht op de gebeurtenissen niet neutraal. Het is zelfs grondig vertekend door zijn gebruik van de historische kronieken van Holinshed en Hall die hij af en toe zelfs letterlijk kopieert. Heel die geschiedschrijverij was een nauwelijks verdeckte legitimering van het nieuwe bewind van de Tudors, opgezet en betaald door het nieuwe koningshuis. In deze versie van de feiten was die lange slachtpartij tussen de huizen van York en Lancaster uiteindelijk één grote wraak van God op de onwetelijke en godslasterlijke afzetting van Richard II, de laatste gezalfde koning. Het was een soort etterbuil die moest genezen, een bloedzonde die in een dodenmis bezworen moest worden. Pas met het aantreden van de nieuwe Tudor-dynastie (de rest van de familie was praktisch uitgemoord) kon de wraak van God gesust worden en waren wettelijkheid en orde weer hersteld. Om een en ander feitelijk te bezegelen, trouwde de nieuwe Tudorkoning Henry VII met een telg uit de York-clan (in-

cest binnen adellijke families was toen heel gewoon, alsook de gefabriceerde huwelijken om een strijd te verzoenen). De rivaliserende milities konden nu eindelijk hun bloedbevleete zwaarden opbergen voor een schoon wit huwelijk. Dat Queen Elizabeth, de regerende vorstin ten tijde van Shakespeare, een kleindochter was van deze nieuwe Tudor-koning betekent extra roedelopen voor de auteur om binnen de krijtlijnen van de officiële geschiedenisversie te blijven. En dan nog zullen sommige scènes gecensureerd worden tot na de dood van de koningin.

Kingsize serie

Was Shakespeare dan een hofdichter die met zijn toneeltjes naar de gunsten dong van het koningshuis? Voor een stuk was dat onvermijdelijk. Belangrijker was dat hij het publiek op de been kreeg voor wat in die tijd toch een commercieel zeer risicovolle onderneming was. Dat verklaart beter zijn keuze, helemaal aan het begin van zijn toneelcarrière, voor de vorm van de *History Play*. Koningssoaps verkochten toen al als zoete broodjes, het publiek was verlekkerd op die heroïsche verhalen van de Engelse kroon. Shakespeare profiteerde van het commercieel succes van dit genre om dé *kingsize serial* te maken: een cyclus van acht toneelstukken. Op het einde van *Hendrik IV* geilt hij het publiek al op om reikhalzend uit te zien naar het vervolg: 'Nog één woord, ik bid u. Als u nog niet zat bent van vet vlees, zal onze onderdanige schrijver de geschiedenis laten vervolgen met Sir John erin, en u vrolijk maken met Katharina van Frankrijk; daarin zal, voor zover ik weet, Falstaff doodgaan van het zweten, tenzij uw harde opinie hem al van kant gemaakt heeft (...). Mijn tong is moe, en aangezien mijn benen het ook zijn, zal ik u goede nacht wensen. En zo kniel ik voor u neer, maar in waarheid, om te bidden voor de koningin.' (vertaling W. Courteaux). Met een belofte van koninklijk bloed, vrouwelijk vlees en een vettige volksfiguur probeert Shakespeare het publiek te lijmen voor een nieuwe aflevering. Want de concurrentie was moordend en de serie een goede vorm van klantenbinding.

Maar de keuze voor de historische vorm was natuurlijk nog meer dan een goede commerciële truc van het toneelbedrijf waarvoor Shakespeare werkte. Met de *History*-reeks kon hij een verledenslijn uitzetten, een soort wordingsgeschiedenis van Engeland. Niet in nationalistische zin – slechts een oppervlakkige lezing laat dat toe – maar als mensgeschiedenis, dus ethisch, humaan, spiritueel. De lotgevallen van de opeenvolgende koningen en de terreur van elkaar bekampende clans, zijn

voor Shakespeare het goudbrokaten omhulsel om het te hebben over de perversie van de ziel, de nacht van de eenzaamheid, de orkaan van driften en frustraties die tussen de levenden raast en hen zat maakt van verlangen. Achter het strijdgewoel, het wapengekletter en doodsgereutel strooit Shakespeare inzichten als deze: 'Zo speel ik veel personen in mijn eentje,/ En geen voelt zich voldaan noch recht gedaan./ Maar wat het is dat ik ook ben: noch ik/ Noch enig mens die mens is en niets meer,/ Kan ooit tevreden zijn met iets, totdat/ Hij vrede neemt met dit: de mens is niets.' (vertaling, ook van de volgende citaten: Tom Lanoye)

Inzicht komt natuurlijk altijd aan de late kant bij Shakespeare en zo verzuipen nog veel koningen in bloed, geil van macht en hongerig naar vlees. In elk stuk zwiert hij je rond in dat bloedpanorama, steeds verder, steeds dieper tot je haast in walg wegzakt. Daar wil Shakespeare, samen met zijn bewerkers Perceval en Lanoye, je hebben: tot je oren in braaksel en drek, smekend naar zuivering.

Boerenwijsheid

Die cyclische herhaling van ontarding heeft bijna mythische allure. Je zou de cyclus van de *History Plays* kunnen lezen als een zingingsverhaal langs negatieve weg. Doorheen de modder van schuld en zonde op zoek naar zuiverheid en zin. De koningssoap wordt dan allengs een episch gedicht over het bestaan van het kwaad, de ethiek van de macht, de (on)zin van het lijden. In die lectuur krijgen de *History Plays* meer iets van een groot verhaal als verklarmythe voor het wezen van de mens, dan van de *Histoire Illustrée* waarvoor ze vaak gehouden worden. Zo geïnterpreteerd zijn de *History Plays* dan vergelijkbaar met b.v. de *Oresteia*-cyclus van Aischylos of de *Mahabharata* bewerkt door Peter Brook. Juist die grote verhalen van mythische proportie vormen de stof waarmee de kunstenaar vandaag zijn eigen leegte en twijfel als mens, als mensgemeenschap dicht. Niet in de beslotenheid en veiligheid van een alles verklarende mythe waaraan je je kan troosten, maar in de kapotte spiegels, de valklemmen, de verroeste prikkeldraad tussen het gras, waaraan je je pijnlijk verwondt. Het Grote Verhaal van de *History Plays* is dan niet langer een waarschuwing tegen de zonde, of een vrijbrief voor het gezag van de nieuwe Tudor-koning, maar een kleine venijnige vishaak, behendig geworpen door de geoefende pols van Shakespeare, recht in de tong van Dehaene en Co. Aan die vislijn hangt Shakespeare de vuile was: en zie, die is rood en bruin van in de Middeleeuwen tot vandaag. Die draad voert ons terug naar het Ancien Régime en ver daarvoor waar we met